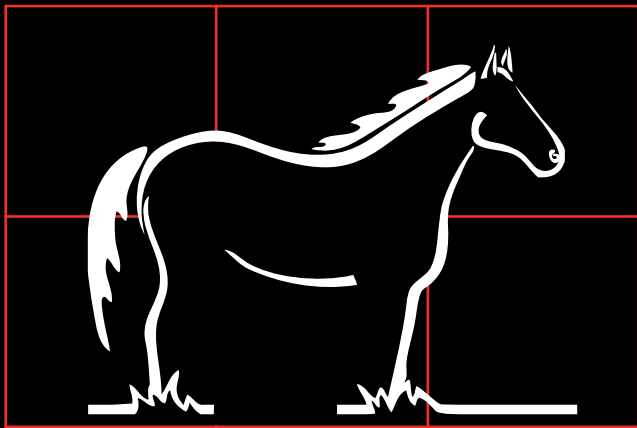

◆ Distriktsveterinärerna

Distriktsveterinärerna tipsar

Information till

Stoägare

Avelssäsongen

Våren är här och en ny avelssäsong stundar. Nya drömmar om föl väcks över hela landet hos såväl ston som stoägare. Då det varje år tillkommer nya uppfödare så är detta skrivet som information för såväl nybörjare som proffs och tänkt som en liten checklista att kunna gå igenom innan betäckning/semivering.

Val av hingst

Att välja hingst är inte lätt men det finns några saker att ta hänsyn till sett ur seminveterinärens roll. Hur har ditt sto fungerat tidigare? Har hon tagit sig direkt tidigare kan du ta ut svängarna lite och behöver inte fundera lika mycket på hingstens fertilitet. Har du tidigare haft problem med ditt sto bör du absolut välja en hingst med dokumenterat god fertilitet. Fertiliteten kan dock variera från säsong till säsong och även under säsongen, så se till att uppgifterna är färska. Ska du använda fryst semin är det än viktigare att du har ett sto med god fertilitet.

Sedan kommer vi till valet, sett ur uppfödarens synvinkel, naturligtvis vill vi att hingsten ska tillföra goda egenskaper. Hingsten ska förbättra stoets sämre egenskaper men också förbättra stoets goda egenskaper. Rannsaka dig själv, tillför detta sto något till aveln? Om inte, köp ett föl eller varför inte låna ett sto som har de egenskaper du önskar. Använd inte ston i aveln som inte har hållit och där man kan misstänka att det kan nedärvas. Känner du dig osäker inför valet av hingst, ta då hjälp av en kunnig person. Vissa rasföreningar, till exempel ASVH, erbjuder avelsrådgiving vilket kan vara en god idé att nyttja.

Hur förbereder jag mitt sto för betäckning

Ditt sto ska vara i gott hull inför betäcknings-säsongen. Undersökningar har visat att ston som är från medel- till överhull har en betydligt högre dräktighet per brunst än de ston som var i underhull när de kom till betäckningsstationen. Tävlingskondition är för semin veterinären detsamma som underhull, så utfodra ditt sto och låt henne varva ner i god tid före betäcknings-säsongen. Unga ston brukar generellt ha god fertilitet med undantag för treårsston som kommer direkt från träning. Dessa behöver ofta tid att varva ner för att fungera bra. Om ditt sto ska betäckas/ semineras på en ny station se då till att du har all dokumentation från tidigare säsonger med till den nya stationen. Detta är till stor hjälp för semin veterinären, då man kan se hur hon har fungerat tidigare.

Brunster

Inte alla ston visar brunst hemma så det är inte alltid så lätt att veta när stoet är brunstigt. Typiska brunstbeteenden är att stoet lyfter på svansen, lägger svansen åt sidan, kissar eller klipper med slidväggarna. Dessa tecken brukar visas tydligast när stoet träffar andra hästar. Hon kan då bli lite mer sällskaplig mot både hästar och människor. Om du är osäker på om ditt sto är brunstigt kan du titta i slidan på stoet. Under brunsten förändras färgen i slidan från blekrosa till laxrosa och vulvaläpparna går från rynkiga till släta. Brunstens längd är i genomsnitt 6–7 dagar men kan variera från sto till sto. Mellan varje brunst går det sedan cirka 14 dagar av en period då stoet inte visar brunst. I början av säsongen, februari till mars, kan många ston visa brunst som inte leder till ägglossning. Bästa tiden för betäckning är i regel under maj till juni. Det kan vara klokt att i god tid lära sig sitt stos brunstbeteende samt hur länge hon är brunstigt. Redan när stoet kommer i den första vårbrunsten är det dags att börja anteckna datum när brunsten börjar och slutar. På detta sätt skaffar du dig en bild av hur ditt stos brunster ser ut och kan i god tid planera när du måste åka till hingststationen.

När ska jag åka

Den bästa perioden att transportera sitt sto till betäckningsstationen är när stoet ska gå in i brunst eller är brunstigt. När stoet inte är brunstigt är det större risk att stress i samband med transporten påverkar brunstcykeln. Det är därför bra att veta hur många dagar det är mellan stoets brunster. Om det är frågan om naturlig betäckning föredrar många hingstägare att du kommer några dagar innan brunst, så att stoet får bekanta sig med omgivningarna och med hingsten innan det är dags för betäckning.

Vad händer på stationen

När du kommer med ditt sto till stationen tas hon omhand av stationens personal. Hon undersöks med ultraljud om hon skall semineras, av veterinär som kontrollerar när det är dags för seminering. Enligt svensk lag ska ston undersökas av veterinär innan seminering. I dag har de flesta seminestationer som rutin att alla ston veterinärundersöks varannan dag. Dessa dagar beställs också sperma från avsändarstationen. Stona semineras sedan dagen efter. Seminering av ston får utföras av utbildade seminörer efter delegation av ansvarig veterinär.

Kort om olika semintekniker

Idag finns det tre olika sätt att hantera sperma.

Färsk sperma – sperman samlas från en hingst som står på samma station som stoet, därefter späds och undersöks sperman. Semineringen sker sedan direkt. Denna metod ger bäst dräktighetsresultat.

Transportsperma – sperman samlas, undersöks, späds och kyls på en avsändarstation och skickas kyld till en mottagarstation. Denna metod passar de flesta hingstar.

Fryst sperma – sperman samlas och fryses. Förvaring sker i behållare med flytande kväve. Fördelen med denna teknik är att sperman har mycket lång hållbarhet. Det finns exempel på hingstsperma som resulterat i levande föl så sent som 20 år efter att den samlats. Nackdelen är att metoden inte fungerar på alla hingstar. Dräktighetsresultaten är också sämre än vid övriga tekniker. Om man använder sig av fryst semin skall stoet också kontrolleras betydligt oftare under högbrunsten för att man skall få ett tillfredställande resultat.

Ansvar och avtal

När du överlämnar ditt sto till en seminstation överlämnar du också ansvaret för stoet på stationen. Seminstationen är godkänd av Jordbruksverket men det är länsstyrelsen i seminstationens län som utövar tillsyn, det vill säga ser till att seminstationen följer de regler som är uppsatta för svenska seminstationer. Seminstationens uppgift är att se till att ditt sto blir seminerat med den hingst du valt och med en seminteknik som ni kommit överens om. Seminstationen har inte rätt att seminera ditt sto med en annan hingst än den ni kommit överens om. Se därför till att det skrivs in i avtalet vilken hingst du valt till ditt sto. Diskutera villkoren med respektive station innan du åker dit med ditt sto. Ta kontakt med stationen innan du åker dit och ta reda på hur de arbetar och vilka avtal de använder. De flesta stationer har webbplatser där du kan se hur de presenterar sig själva. Be om referenser från andra stoägare om du känner dig osäker.

Kostnader

Avgifter för Språng- och levandeföl går till hingstägaren. Seminstationen tar betalt för sina tjänster. Hos seminstationen skall du betala:

Stationsavgift – kan variera mellan stationer.

Veterinäravgift – seminstationen ska skriftligen ange vad som ingår i den avgiften.

Uppstallning - stall eller bete, kostnad och vad som ingår ska anges skriftligen.

Övriga behandlingar – ditt sto kan behöva särskilda behandlingar såsom livmodersköljning, kaslickoperation eller medicinsk behandling. Blir det aktuellt så är Seminstationen skyldig att informera dig om detta och få ditt medgivande innan de ger övrig behandling. Begär komplett prislista. Ta reda på betalningsvillkoren och om priserna är exklusive eller inklusive moms. Begär alltid kvitto på det du betalar kontant.

Var vänder jag mig om jag inte är nöjd med seminstationen?

Det finns inga garantier för att ditt sto blir dräktigt eller föder ett levande föl efter den hingst du valt. Orsakerna kan vara flera och ansvaret ligger hos olika personer.

Stoets fertilitet – ha kontroll på ditt stos fertilitet och välj hingst därefter. Be din seminveterinär om råd om du är osäker. Se till att ditt sto är friskt och i gott hull i god tid före betäckningssäsongen. Om du har ett sto med nedsatt fertilitet bör du välja en hingst med beprövat god fertilitet.

Hingstens fertilitet – hingstens ägare är ansvarig för att hingstens sperma och kapacitet räcker till för det antal ston som bokas upp under säsongen. Ägaren har föregående års fertilitetsresultat och använder det i sitt beslutsunderlag. Fertiliteten hos hingstar kan dock variera från år till år och det finns många faktorer som påverkar fertiliteten hos en individ.

Seminering – Seminstationen ansvarar för att det finns en seminveterinär på stationen som undersöker och behandlar varje sto optimalt. Gemensamt kan du och stationen se till att ditt sto mår bra under vistelsen där och inte stressas i

onödan genom att släppas i för stora stoflockar eller komma i flockar där hon mobbas. Stoet ska också utfodras ordentligt och om betet inte räcker ska stödfodring ske. Om du inte är nöjd med de tjänster som seminestationen har utfört, kontakta direkt och framför dina klagomål. Kommer ni inte överens eller du anser att de har varit väldigt försumliga kan du vända dig till länsstyrelsen. Om det är något som seminveterinären är ansvarig för, till exempel bristande journalföring, kan du vända dig till Jordbruksverket.

Hur tar jag bäst hand om mitt dräktiga sto

När du tar hem ditt sto från stationen är hon antingen nyseminerad/nybetäckt eller konstaterat dräktig med ultraljudsundersökning som brukar göras runt 16:e dygnet dygnet. Stoets dräktighet bör sedan kontrolleras igen kring 28–30 dagars dräktighet. Detta för att se att embryot utvecklas som det ska och försäkra sig om att det inte är tvillingar. Många hingstägare kräver en undersökning vid 45 eller 90 dagar då utgår en extra avgift. Under den första delen av dräktigheten växer inte fostret så mycket. Tillväxten tar ordentlig

fart under de sista månaderna av dräktigheten och då har stoet ett ökat behov av foder. Det finns mycket litteratur kring utfodring att läsa för den som är intresserad. Då stoet blir tyngre av sin dräktighet är det viktigt att vårda hovarna noggrant för att undvika överbelastning av leder och ligament. Under den sista delen av dräktigheten mår stoet bäst av att vistas i stora hagar med goda vänner, mycket mat och förbereda sig på livet som mamma.

Praktiska detaljer

- Ta med stoets hästpass. Detta krävs då stationen är skyldig att kontrollera stoets identitet.
- Tänk på att ta av stoet baskorna innan du åker. Detta för att undvika att stoet skadar andra ston om hon släpps in i en ny flock på stationen eller att hon skadar hingsten om det är fråga om naturlig betäckning.
- Ta inte med borstar och annan utrustning, det räcker med en namnförsedd grimma.
- Skriv gärna några rader om ditt sto har svårigheter med vissa situationer som kan uppstå på en station, till exempel stå i undersökningsspilta, bindas fast, dricka ur vattenkopp med mera.
- Ring och kontrollera vilka tider stationen kan ta emot ditt sto. Tänk på att stationen har bråda tider, respektera deras telefontider.

fotograf:
Lars Wittrock

Text:
Anna-Lena Hellqvist

Distriktsveterinärerna Fjärdhundra

© Distriktsveterinärerna

www.distriktsveterinaren.se

2014 februari